

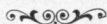
enaki če ne večji kot letna hlapčevska mezda. Za izgubljeni dobiček more se torej smatrati le znesek, za kateri presega vrednost Jožef P.-jevega dela delo navadnega hlapca, kateri dobiva na leto 30 do 40 gld. mezde, in to bi bilo po mnenji izvedencev na leto 10 do 20 gld., za deset let 100 do 200 gld. Pa tudi za to izgubo ne more biti toženec odgovoren, če se pomisli, da Jožef P. ni bil imovinski kos svojih starišev, da je zamogel vsak dan domačijo zapustiti ter iti, kamor mu drago, kakor je to storil njegov stareji brat, da je tudi mogoče, da bi ga vzela kaka bolezen.

Apelacijo tožnikov je višje deželno sodišče v Gradcu zavrnilo z razsodbo z dne 6. junija 1894, št. 5522 iz sledečih

razlogov.

Iz določil §-a 1327. obč. drž. zak. v zvezi z določbo §-a 1295. obč. drž. zak. in iz zgodovinskega razvoja prvoimenovanega določila je moči sklepati, da nimajo v slučajih usmrtnitve odškodninske pravice le v §-u 1327 leg. cit. navedene osebe, ampak vsakdor, katerega je bil usmrčen dolžan vzdrževati, bodi si kot glava rodovine, bodi si iz drugih razlogov.

Po nekod imajo to pravico tudi stariši, seveda le pod uveti §-a 154. obč. drž. zak., katerih pa, kakor je uže prvi sodnik dokazal, tukaj ni. Če bi torej po izidu pravde tudi res bilo, da trpita tožnika po smrti svojega polnoletnega sina, ker morata sedaj pogrešati delo katero je opravljal, vsaj posredno škodo na svoji imovini, se ne moreta pognati za to škodo v smislu §-a 1293. obč. drž. zak., ker njima z ozirom na njune imovinske razmere sedaj ne bi pristojala nobena pravica do podpore od strani svojega umrlega sina.



Iz upravne prakse.

K razlagi zakona z dne 28. decembra 1887, št. 1. drž. zak. z l. 1888.

V Kropi na Gorenjskem goji se uže dolgo vrsto let žrebljarski obrt na način, spojen s posebnimi krajnimi navadami. S to industrijo pečata se namreč dve vrsti ljudi: 1. trgovci, ki kupujejo ¹⁾

¹⁾ Preje, dokler se je še kopala ruda v Kropi ter topila v sedaj zapalem plavži, ni bilo treba železa kupovati ter niso bili liferantje surovega materiala trgovci, pač pa rudarski družabniki.

železo večinoma od industrijske družbe kranjske ter je prodajajo izdelovalcem žrebljev, od katerih zopet kupujejo nakovane žreblje; — ter 2. izdelovalci žrebljev.

Izvršuje se pa cel obrt večjidel tako: Trгоvec proda žrebljarju količino kovnega železa ter sklene ž njim takoj pogodbo, da mu proda izdelovalec potem za določeno ceno množino žrebljev, katere se zaveže izdelati v določenem času — recimo v 14. dneh ali v 3 tednih. — Če se je to zgodilo, poišče si žrebljar, ki mora sam imeti kovno orodje ter si sam priskrbeti potrebno oglje, kovišče. Po celi Kropi raztreseno je veliko število kovačnic, mimo katerih teče potok. V teh kovačnicah nahajata se navadno po dve ješi, katerih je vsaka montirana z malim dvostranskim mehom. Ta meh oskrbuje nizko vodno kolo, katero žene mimotekoči potok. Po zimi pa, če potok zamrzne, oskrbljujeta to delo navadno dva deset- do dvanajstletna dečka na ta način, da premikata semtertje drog, ki je priklapljen na vodno kolo. — Cela naprava je jako primitivna. — Okolu popisanih ješ postavljeno je po 9 do 10 nakel s stojiščem za orodje, izdelke, železo itd. Ta kovišča so last različnih oseb. Nekaterikrat je ješa z vsemi okolu nje stoječimi nakli vred lastnina ene osebe, ali pa poseduje 3 do 4 nakel druga, ostale pa zopet druga itd., sploh kakor nanese ravno slučaj. Iz radovljiske zemljiške knjige razvidi se te velezanimive lastninske razmere, o katerih se ne more tu nadalje govoriti, le toliko bodi omenjeno, da se ne pečajo vsi posestniki ješ in nakel s kupčevanjem železa in izdelovanjem žrebljev ter da je tudi več »trgovcev«, ki nimajo ješ.

Za izdelovanje žrebljev potrebno kovišče pridobi si žrebljar — (ako ni sam posestnik ješe, kar je pa redek slučaj) — na ta način, da vzame potrebno število nakel v najem od posestnikov — ne da bi gledal na to, je li dotični posestnik ješe oz. nakel identičen s trgovcem, od katerega je dobil železo. Plača se najemnina 10 kr. za naklo in teden. Če je delo dogotovljeno, izroče se žreblji osebi, katera je žreblje uže prej kupila ter se obračuna. Razmerje je torej tako, da ima kupec žrebljev proti žrebljarju, ki mu ne bi v pravem času izročil prodanih žrebljev, le civilno tožbo. Drugače je to v bližnji Kamni gorici, kjer je žrebljar pravi delavec v akordu, dobi od svojega delodajavca železo ter mu mora v gotovem času izročiti žreblje, od katerih dobi mezdo dogovorjeno za 1000 ko-

madov.¹⁾ Ako tak delavec železo zapravi, zakrivi dejanje kaznivo po §-u 183. oz. 461. k. z.

Ko je leta 1890. zahtevala zavarovalnica delavcev proti ne-zgodi za Kranjsko itd. v Trstu, naj se izreče, da se morajo tudi ti žrebljarji v Kropi, zavarovati v smislu zakona z dne 28. decembra 1887, št. 1. drž. zak. ex 1888, ter je končno tudi ministerstvo no-tranjih zadev se z odločbo z dne 22. marcija 1892, št. 1269 pri-družilo temu nazoru, vložili so prizadeti »trgovci« pritožbo do upravnega sodišča, v kateri so razložili cel položaj, pojasnili po spričevalu županstva krajne razmere ter končno poudarjali, da žreb-ljarji nizo zavezani do zavarovanja in sicer:

1. ker niso delavci temveč mali podjetniki, ki se pečajo z do-mačo industrijo posebne vrste;

2. ker tu ni obrta v smislu navedenega zakona, kateri zahteva, da morajo delavci delati v lokalu bodisi lastnem ali pa najetem po delodavcu, tu pa si sami najamejo kovišča, pa redko kedaj od osebe, za katero izdelujejo žreblje ter

3. ker se ne more imenovati meh gnan po vodnem kolesu »stroj z vodno silo«.

Z razsodbo z dne 23. novembra 1893, št. 3923 za vrglo je upravno sodišče to pritožbo.

Razlogi.

Pritožniki izpodbijajo dolžnost zavarovati svoje žrebljarje, na-loženo jim po navedeni min. naredbi v subjektivnem in objektivnem oziru. Sklicujejo se pa pri tem na to, da sklepajo s svojimi žreb-ljarji le kupne pogodbe ter da niso ž njimi bodisi v službenih ali mezdnih razmerah. Poudarjajo pa tudi, da se ne rabi pri izdelovanji žrebljev noben stroj z vodno silo, sploh noben »motor«.

Upravno sodišče uvaževalo je pred vsem, da ne more biti od-ločilna le pravniška oblika, v kateri se vrše dogovori mej podjet-niki in delavci gledé pravnih razmer merodajnih za uporabo zakonov, kateri so nastali izključno le iz narodnogospodarskih vodil ter slu-žijo narodnogospodarskim namenom, temveč, da se mora smatrati odločilnim le svojstvo, katero imajo te pravne razmere po svojih gospodarskih namenih. Tej vrsti pripadajo gotovo tudi vsi zakoni, ki se tičejo zakonodajstva gledé zaščita delavcev.

¹⁾ Radi tega se imenujejo v Kamni gorici ti delavci »stavžentarji«.

Potem tu ne gre za vzajemna kupna, oziroma prodajalna opravila, temveč za namezdno pogodbo oziroma za akordno delo, katero mora opraviti žrebljar-kovač trgovcu z žreblji. Kajti ravno tako, kakor se godi glasom pritožbi priloženega formularija, vzajemni nakup in prodaja kovnega železa in žrebljev v istem pravnem pismu, isto tako mora se obestransko obračunati ter plačati pogojene kupnine v istem dvatedenskem obroku, v katerem se morajo tudi izročiti in quanto et quali uže preje določeni izdelki. Pa tudi s tem, da plača žrebljar kupnino za železo prejeto na upanje, se ne more žrebljar oprostiti od izročitve izdelkov trgovcu, temveč mora, kakor se razvidi iz formularija priloženega pritožbi, pustiti si odračunati od kupnine določene za žreblje za polovico povišano kupnino za železo (12 gld. mesto 8 gld.), če ne izroči žrebljev v pravem času.¹⁾

Izdelovanje žrebljev vrši se torej na račun pritožnikov kot trgovcev z žreblji. Edino le ti morejo razpolagati s plodom dela žrebljarjev, kakor se jim zdi primerno. Oni morejo izkoristiti vsak položaj trga ter čakati z razpečevanjem pridelkov, če mislijo da čas prodaji ni ugoden. Žrebljarjem pa prizadene škodo ter jim krajša zaslužek, če ne bi o pravem času izročili svojih izdelkov.

Ta zaslužek pa obstoji iz razločka mej cenami za železo in cenami za žreblje, katere so se določile uže poprej. V tem razločku so seveda zapopadeni tudi troški za izdelovanje, to je za ogenj, za orodje itd. Še le ostanek je mezda, ne pa podjetnikov dobiček, koji imajo edino le pritožniki kot pravi pravcati podjetniki.

Razvidno je povsem, da ni vzajemna kupna pogodba, katera se sklepa mej trgovci in žrebljarji, po svojem bistvu in učinku ničesar drugega nego akordno razmerje, pri katerem zavzemajo žrebljarji mesto delavcev, trgovci pa mesto delodavcev ali pa podjetnikov v smislu §-a 11. zakona z dne 28. decembra 1887. št. 1. drž. zak. z leta 1888.

¹⁾ Upravno sodišče gotovo ni prav raztolmačilo v slov. jeziku sestavljene kupne pogodbe, v kateri kupuje žrebljar od trgovca za 8 gld. železa ter se zaveže izročiti trgovcu v 14 dneh gotovo število izdelkov, za katero mu trgovec obljubi kupnino 12 gld. Obračun se vrši v 14 dneh na ta način, da se odšteje od kupnine za žreblje v znesku 12 gld.

v obljubi žrebljarja ostala kupnina za železo 8 »
ostanek 4 gld.

se pa izplača žrebljarju v gotovini, kolikor ni uže prejel od trgovca jestvin in drugih stvari na upanje.

Akoravno je — kakor se poudarja v pritožbi — žrebljarjem dovoljeno izdelovati žreblje na koviščih lastnih pritožnikom ali drugim osebam, ne preminja ta okolnost prav ničesar gledé obstanka baš omenjenega akordnega razmerja, kajti troški izdelovanja zapopadeni so v kupnini dogovorjeni uže vnaprej ter ostanejo vedno tisti.

Torej imajo žrebljarji vedno isti »risico«, morajo se pa zavezati izročiti vse izdelke svojega truda pritožnikom kot akordantom ter ne smejo, kakor se je to uže poudarjalo, zahtevati nobenega podjetniškega dobička.

V pritožbi se pa v obče ne trdi, da se ne izdelujejo žreblji v kovačnicah pritožnikov. Nasprotno je dokazano po spričevalu okrajnega glavarstva v Radovljici, da so vsi pritožniki podvrženi kot posestniki žrebljarnic pridobitnemu davku. Iz tega pa sledi, da so se pečali obrtoma z le-tem podjetjem za časa, ko so se izrekli zavezanimi do zavarovanja. Ne pride pa v poštev, da so pridobinske liste potem vrnili.

Sedaj je le še pretresovati, je li obrat sam takošen, da je podvržen zavarovanju proti nezgodam. Tudi temu se mora pritrditi, kajti obrat je neizpodbijano obrt, pri katerem se uporablja gonilna naprava, katero žene vodna sila. Da je to gonilo povsem priprosto, da se nahaja zunaj delarnice ter da služi le za napenjanje mehov, nima nobenega pomena.

Zakon o zavarovanju proti nezgodam namreč ne razločuje v tem oziru ničesar, le § 3. pooblašča ministerstvo za notranje stvari, da izključi iz okrožja podjetij podvrženih zavarovanju posamezna podjetja, katera niso spojena z nevarnostjo nezgode. Potem ni neobhodni pogoj dolžnosti zavarovanja, da obstoji nevarnost nezgod; pač pa pravi zakon v §-u 1. odstavek tretji št. 2., da so obrtni ali poljedelski in gozdarski obrati, pri katerih se rabi ali parni kotel ali pa tako gonilo, katero dela ali z elementarno silo (veter, voda, plin, elektriciteta, par itd.) ali pa se vrti po živalih, ravno tako podvrženi zavarovanju, kakor tovarne itd.

Torej se je pritožba morala zavreči.

Dr. S.

